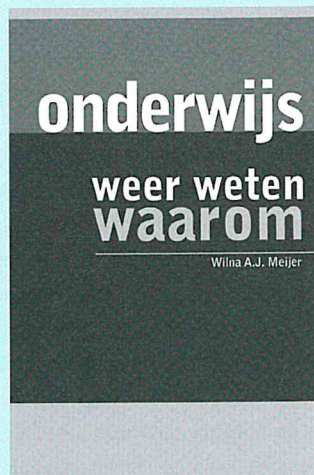

Onderwijs, weer weten waarom

Wilna A.J. Meijer

Amsterdam: uitgeverij SWP, 2013.
ISBN 9789088504112, 174 pagina's, € 19,90.

In maart 2013 publiceerde de Onderwijsraad de verkenning 'Leraar zijn. Meer oog voor persoonlijke professionaliteit'. Daarin wordt gepleit voor meer aandacht voor wat men een witte vlek in het debat en onderwijsbeleid noemt: 'de binnenkant' van het leraarschap. Men doelt daarmee op de houding en het handelen van individuele leraren in hun dagelijkse onderwijspraktijk. Die vlek is ontstaan doordat de laatste tijd in het kader van versterking van de kwaliteit legio beleidsinitiatieven zijn ondernomen aangaande de 'buitenkant' van het beroep: de status en het respect van de beroepsgroep (oprichten beroepsvereniging, lerarenregister, opstellen bekwaamheidseisen, versterking opleiding onder meer door kennisbases, enzovoorts) Aan deze maatregelen gaat vooraf wat het betekent om op een professionele manier leraar te zijn.

In het nieuwste boek van onderwijspedagoge Wilna Meijer, universitair hoofddocent aan de Rijksuniversiteit Groningen, gaat het ook over die binnenkant van het leraarschap. Haar stelling is dat in de recente onderwijsvernieuwingen veel van wat essentieel is voor goede vorming en onderwijs vergeeten is. Meijer is goed thuis in de algemene pedagogiek, de discipline die grondbegrippen

van het pedagogische denken en handelen verheldert. In dit boek herneemt ze grondbegrippen uit die traditie, en denkt daarmee kritisch na over een aantal aspecten van het onderwijs anno 2013.

Onderwijzen en algemene vorming

In het eerste hoofdstuk bespreekt Meijer twee vormen van verschooling ('voor- en vroegschoolse educatie' en 'de brede school') en twee vormen van ontschooling ('verschuivingen in de pedagogische opdracht' en 'het nieuwe leren en levenslang leren'), die de uitkomst zijn van onderwijsvernieuwingen van de afgelopen decennia. Die hebben, stelt ze, scholen en leraren afgeleid van het verzorgen van onderwijs en er tegelijk paradoxalerwijs toe geleid dat kinderen steeds langer op school zitten. In de drie daaropvolgende hoofdstukken vraagt ze aandacht voor pedagogische inzichten die in die onderwijsvernieuwingen ten onrechte zijn genegeerd. Meijer gaat in drie thema's.

Allereerst de maatschappelijke plaats en pedagogische betekenis van de school. Ze wil laten zien dat het in de huidige context eerder van belang is om de kritische afstand van de school ten opzichte van de

samenleving te onderstrepen, dan om maatschappelijke taken het onderwijs binnen te halen. Vervolgens de betekenis onderwijs en onderwijzen. Ze pleit voor de term 'onderwijzen' in plaats van 'lesgeven'. Onderwijzen slaat op alles wat leraren kunnen doen om leerlingen tot leren te brengen. Dat omvat meer dan alleen lesgeven of instructie. Het is de hoogste tijd voor aandacht en ruimte voor de leraar als iemand die vanuit vakkundigheid en liefde voor een vak letterlijk en figuurlijk 'iets te vertellen heeft' en leerlingen kan inspireren. Ten slotte de betekenis van vorming en algemene vorming. Meijer wil in de huidige onderwijscontext aandacht vragen voor het klassieke begrip vorming. In tegenstelling tot 'het hoerawoord leren' dat met competenties en persoonlijke ontwikkelingsplannen het zelf centraal stelt, wordt het accent dan verschoven naar de zaak en naar de vakkundigheid en interesse, waarbij men 'zichzelf vergeet' omdat men in de zaak opgaat. Juist daarin schuilt het vormende. In het slothoofdstuk zet Meijer kritische vraagtekens bij het pedagogisch gehalte van de al te vanzelfsprekend geworden taal van doelstellingen en prestatiemetingen. De metafoor van het openen van deuren baant een andere weg. Beter dan het heersende, in wezen economische denken en doen in termen van doelen, *targets*, *input*, *output* en effectmeting, biedt deze metafoor een aanknopingspunt voor een goed begrip van de 'tijd-ruimte' van het onderwijs.

Waardering en kritiek

Dit boek biedt veel interessants voor mensen die over hun (onderwijs)vak willen nadenken. Dat vak staat van meerdere kanten sterk onder druk. Meijers pleidooi heeft

veel verwantschap met dat van denkers als Frank Furedi en Ad Verbrugge (BON). In het boek staat weliswaar de Nederlandse situatie centraal, maar ze verbindt haar beschouwingen ook met internationale discussies in de pedagogiek. Het mooie van dit boek is dat ze laat zien dat deze in een langere traditie staan van algemene pedagogiek, een traditie die dreigt ondergesneeuwd te raken. Dit alles doet ze in een toegankelijke stijl, en met aansprekende voorbeelden.

Ik onderschrijf het belang van haar pleidooi. Onderwijsprofessionals zijn in sterke mate 'onteigend'. In hoeverre helpen al die genomen maatregelen betreffende 'de buitenkant' van het vak om onderwijsprofessionals weer meer eigenaar van hun vak te maken? Wat kan bijvoorbeeld de impact zijn van werkgroepen binnen scholen rond het thema 'professionele ruimte' als de context waarin men moet werken voor een groot deel zo haaks staat op wat onderwijs in wezen is? Anderzijds lijkt Meijer ook eenzijdig in haar kritiek op onderwijsvernieuwingen. Vaak zijn de effecten daarvan niet (helemaal) de beoogde. Maar de achterliggende intenties staan voor iets dat ook noodzakelijk is om het onderwijs levend te houden. 'Leren' verandert immers als gevolgen van allerlei ontwikkelingen in de samenleving. Daarop probeert men terecht in te spelen. Een kritische stem als die van Meijer is hier van grote waarde. Maar bij de herbezinning op de 'binnenkant' van het leraarschap moet de thematiek van onderwijsvernieuwing ook de plek krijgen die het verdient.

Ton Zondervan